

Programska knjižica

Miličić, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Music / Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:116:430636>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Repository / Repozitorij:

[Academy of Music University of Zagreb Digital Repository - DRMA](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA
VI. ODSJEK

IVANA MILIČIĆ
PROGRAMSKA KNJIŽICA
DIPLOMSKI RAD

ZAGREB, 2021.
SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA
VI. ODSJEK

PROGRAMSKA KNJIŽICA

DIPLOMSKI RAD

Mentor: red. prof. art. Marija Čepulić

Student: Ivana Miličić

Ak. god. 2020./2021.

ZAGREB, 2021.

DIPLOMSKI RAD ODOBRILO MENTOR

red. prof. art. Marija Čepulić

Potpis

U Zagrebu _____

Diplomski rad obranjen _____

POVJERENSTVO:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____

OPASKA:

PAPIRNATA KOPIJA RADA DOSTAVLJENA JE ZA POHRANU KNJIŽNICI
MUZIČKE AKADEMIJE

PREDGOVOR

Ovim putem želim se prvenstveno zahvaliti svojoj profesorici i mentorici red. prof. art. Mariji Ćepulić koja je svojim predanim radom sa mnom uložila beskrajn trud, znanje i iskustvo te me polako izgrađivala u umjetničkom smislu, ali je definitivno pridonijela tome da postanem barem malo bolja osoba. Na tom joj se planu posebno zahvaljujem. Zauvijek je našla svoje mjesto u mom srcu.

Zahvaljujem se i svim profesorima i djelatnicima Muzičke akademije u Zagrebu te svima koji su na bilo koji način sudjelovali u mom obrazovanju.

SADRŽAJ

SAŽETAK

1	UVOD	1
2	WOLFGANG AMADEUS MOZART	2
2.1	ŽIVOTOPIS	2
2.2	VIOLINSKI KONCERT BR. 5 U A-DURU, KV 219, I. ALLEGRO APERTO.....	4
3	MIROSLAV MILETIĆ	5
3.1	ŽIVOTOPIS	5
3.2	PLES ZA VIOLINU SOLO.....	6
4	JEAN SIBELIUS	7
4.1	ŽIVOTOPIS	7
4.2	KONCERT ZA VIOLINU U D-MOLU, OP.47.....	9
5	JOHANN SEBASTIAN BACH	12
5.1	ŽIVOTOPIS	12
5.2	CIACCIONA IZ 2. PARTITE ZA SOLO VIOLINU BWV 1004.....	14
6	CESAR FRANCK	17
6.1	ŽIVOTOPIS	17
6.2	SONATA ZA VIOLINU I KLAVIR U A-DURU, FWV 8	19
7	FRANJO KREŽMA	21
7.1	ŽIVOTOPIS	21
7.2	SCHERZINO ZA VIOLINU I KLAVIR	23
8	ZAKLJUČAK	24
	LITERATURA	25

Sažetak

U ovom radu predstavljam programsku knjižicu svog diplomskog koncerta. Programska knjižica sadrži kratke životopise skladatelja čije ću skladbe izvoditi te sažetu analizu svakog pojedinog djela.

Ključne riječi: Programska knjižica, diplomski koncert, skladatelj, kompozicija

Abstract

In this graduate thesis, I'll be presenting a program booklet of my graduate concert. The program booklet consists of short biographies of the composers, whose compositions I'll be performing, and a concise analysis of each composition.

Key words: program booklet, graduate concert, composer, compositio

1 UVOD

Program mojeg diplomskog koncerta sadrži šest skladbi koje su većinom iz različitih razdoblja; počevši od baroka pa sve do 21. stoljeća. Diplomski koncert podijeljen je na dva dijela. Svako djelo koje ću izvesti na diplomskom koncertu izuzetno mi je drago, a izabrala sam ga kako bih svoj glazbeni doživljaj prenijela publici.

Na prvom dijelu diplomskog koncerta izvodit ću: *Violinski koncert br.5 u A-duru* Wolfganga Amadeusa Mozarta, *Ples za violinu solo* hrvatskog skladatelja Miroslava Miletića te *Koncert za violinu i orkestar u d-molu* Jeana Sibeliusa. Sve skladbe iz različitih su glazbenih razdoblja i imaju različiti karakter. Prvi stavak Mozartovog violinskog koncerta u A-duru zrači vedrinom, optimizmom i zaigranošću te je okrunjen virtuosnom kadencom Josepha Joackima. Skladba *Ples*, Miroslava Miletića, sadrži folklorne elemente lijepo usklađene s raznim kombinacijama ritmova i mjera. Prvi dio završit ću violinskim koncertom Jeana Sibeliusa koji donosi širok spektar emocija počevši od prvog maglovitog i većinom tmurnog stavaka, preko drugog pjevnog i melodičnog do trećeg zaigranog i temperamentnog stavka.

Na drugom dijelu diplomskog koncerta izvodit ću: *Ciacconu iz Druge partite za violinu u d-molu* Johanna Sebastiana Bacha, *Sonatu za violinu i klavir u A-duru* Cesara Francka te *Scherzino* Franje Krežme. Bachova *Ciaccona* veličanstven je stavak koji nam prikazuje puno različitih afekata, od velike tuge i straha do optimizma i smirenosti. Drugo djelo koje ću izvoditi je Franckova sonata koju čine četiri vrlo osebujna stavka. Stavci su karakterno različiti, ali ih je Franck mrežom motiva izvanredno povezao u jedno djelo. Za kraj drugog dijela diplomskog koncerta izvest ću virtuosnu skladbu *Scherzino* kojom ću zaključiti svoje akademsko obrazovanje .

Svrha pisanja ovog rada produbljuje je spoznaje o skladbama koje sviram kako bih ih što bolje približila slušateljima te kako bi moja interpretacija bila što vjernija skladateljevoj zamisli.

2 WOLFGANG AMADEUS MOZART

2.1 ŽIVOTOPIS

Wolfgang Amadeus Mozart austrijski je skladatelj rođen u Salzburgu 27. siječnja 1756. godine. Uz Josepha Haydna i Ludwiga van Beethovena, Mozart je predstavnik bečke klasike. Obrazovanje, opće i glazbeno, stekao je od oca Leopolda Mozarta koji je bio poznati violinist onoga doba. Izuzetan glazbeni talent pokazuje još od ranog djetinjstva o čemu nam govori i činjenica da je počeo skladati u dobi od pet godina, a već sa šest godina imao je priliku svirati čembalo pred Marijom Terezijom u Beču i bavarskim knezom u Münchenu.

Godine 1762. započinje razdoblje Mozartovih turneja i putovanja na kojima upoznaje različite stilove i karaktere glazbe u svoj njezinoj raznolikosti čime produbljuje svoje glazbene obzore, ali i izgrađuje svoju osobnost na kojoj se osobito temelji njegovo operno stvaralaštvo. U dobi od trinaest godina, Mozart je već stekao ugled kao skladatelj, ali i kao izvođač. Krajem 1769. godine s ocem je otputovao u Italiju gdje je nastupao i prisustvovao koncertnim i opernim izvedbama te istovremeno učio stilskim značajkama glazbe pojedinih sredina.

Nakon razdoblja turneja i putovanja, Mozart 1772. godine stupa u službu biskupa Colloreda u Salzburgu gdje je bio koncertmajstor. Za vrijeme boravka na dvoru biskupa Colloreda skladao je većinom vokalnu crkvenu glazbu. Godine 1782., nezadovoljan svojim položajem zatražio je odriješnje dužnosti što je značilo i prekid veze sa Salzburgom. U ljeto 1782. odlazi u Beč gdje nastaju i njegova najpoznatija djela kao što su *Figarov pir*, *Don Juan*, *Don Giovanni*, *Cosi fan tutte* i *Čarobna Frula* te velike instrumentalne skladbe, najpoznatije simfonije, kvarteti, *Requiem* i brojna druga djela.

U Beču je Mozart živio prilično lagodnim životom, no zbog lošeg raspolaganja novcem počinje neumorno raditi. Usprkos povremenim manjim neuspjesima, posljednje godine njegovog života bile su izuzetno uspješne: posljednja turneja po Njemačkoj 1789., izvedbe opere buffe *Cosi fan tutte* 1791. te posljednja opera, koju je skladao za krunidbu praškog kralja Leopolda II. 1791. , *Titovo milosrđe*. Ubrzo

nakon toga, dobio je narudžbu grofa Walsegga da sklada *Requiem*, ali prije nego što ga je završio Mozarta je shrvala bolest te je umro 05.12.1791. godine. Prema njegovim skicama *Requiem* je završio F. X. Sussmayr.

Mozart je za sobom ostavio poprilično velik opus koji obuhvaća crkvenu glazbu (16 misa, razni misni stavci, *Requiem* te druga vokalna i instrumentalna crkvena djela), scensku glazbu kod koje su najznačajnije opere (otprilike 20), brojne orkestralne skladbe (41 simfonija, divertimenta i dr.), koncerte, sonate, skladbe za komorne sastave i dr. Osim toga što su nezaobilazan dio svakog glazbenog obrazovanja, velik broj Mozartovih djela i dalje živi i izvodi se na brojnim pozornicama diljem svijeta.

2.2 VIOLINSKI KONCERT BR. 5 U A-DURU, KV 219, I. ALLEGRO APERTO

Wolfgang Amadeus Mozart napisao je peti violinski koncert krajem 1775. godine za vrijeme svoje službe u Salzburgu. Te godine napisao je, za redom, četiri violinska koncerta. Neke od Mozartovih koncerata svirao je Antonio Brunetti, a barem jedan od njih napisan je za salzburškog violinista Johanna Antona Kolbea. Upravo je peti koncert za violinu najzreliji i najambiciozniji Mozartov violinski koncert, a napisan je za standardni sastav orkestra: gudače, dvije oboe i dva roga. Koncert se sastoji od tri stavka: *Allegro aperto*, *Adagio* i *Rondo (Tempo di Menuetto)*.

Prvi stavak je, kao što je tada bilo uobičajeno, sonatnog oblika s dvije ekspozicije: orkestralna i solistička. Neuobičajena je oznaka *Allegro aperto* koja nam sugerira otvorenost i izravnost koja je terminološki preuzeta iz opere. Između orkestralne i solističke ekspozicije Mozart je napisao kratki *Adagio* ulomak koji traje sedam taktova, a započinje rastavljenim trozvukom A-dura (a, cis, e) te završava kratkom slobodnom kadencom. Nakon *Adagia*, solist iznosi ekspoziciju koja dolazi kao svojevrsno iznenađenje. Ekspozicija je vrlo razigrana, melodijske linije su skokovite s čestim rastavljenim akordima, sekvencama, uzlaznim rastavljenim tercama te pasažama prije velike kadence koja označava kraj ekspozicije.

Provedba je kratka, svega 26 taktova i donosi nam malo tmurniji i sjetniji ugođaj, većinom u molu. Završava sekvencom čiji model traje pola takta, a zatim se ponavlja tri puta i tako nas uvodi u početni tonalitet gdje počinje repriza. Prvi dio reprize gotovo je identičan prvom dijelu ekspozicije, a zatim modulira u dominantni E-dur tonalitet, kao što je i bila praksa.

Nakon završetka reprize solist izvodi kadencu. Kadencu solist može skladati sam ili odsvirati neku koja je već skladana. Kadencu Josepha Joachima započinje razradom materijala iz ekspozicije. Cijela kadencu sadrži puno brzih pasaža, a na nekim mjestima pojavljuje se dvoglasje te razni akordi. Kadencu ima romantičan karakter i vrlo je raznolika i zanimljiva te izvođaču pruža dobru priliku da pokaže svoje vještine i tehniku sviranja. Zanimljivo je što nakon završnog trilera na dominantni tonika ne nastupa odmah, nego nakon par izmjeničnih tonova i anticipacije.

3 MIROSLAV MILETIĆ

3.1 ŽIVOTOPIS

Miroslav Miletić hrvatski je violist, violinist, skladatelj i pedagog rođen u Sisku 22.08.1925. godine. Studij violine završio je 1953. godine na Muzičkoj akademiji u Zagrebu u klasi profesora Pinkave. Kompoziciju je učio privatno u Zagrebu, Hilversumu i Pragu gdje se usavršavao za violu. Godine 1946. prihvaća posao violista u Simfonijskom orkestru RTV Zagreb, a kasnije postaje aktivan član Zagrebačke filharmonije (1959.-82.). Djeluje također i kao profesor u Glazbenoj školi Pavla Markovca u Zagrebu. Godine 1960. osniva gudački kvartet *Pro arte* s kojim je najčešće izvodio suvremenu glazbu, posebno s područja bivše Jugoslavije. *Pro arte* je održao na stotine koncerata po zemljama Europe, Amerike, Afrike i bivšeg Sovjetskog Saveza.

Miletić u svoja tehnički dotjerana djela unosi elemente hrvatskog folklora, a uz njih se služi i tekovinama avangardnih smjerova. U svim djelima Miletić čuva originalnost svoga glazbenog izraza te se pokazuje kao skladatelj zanimljiva profila koji traži i prepoznaje korijene u tradiciji. Postigao je i međunarodni uspjeh u nizozemskom gradu Hiversumu, gdje je 1958. godine praizveden njegov *Koncert za violu i orkestar*.

Skladao je orkestralnu i komornu glazbu te sedam koncerata i solističku glazbu, najviše za violu. Napisao je i balete, glazbu za film i televiziju, glazbu za djecu te glazbeno-scenska djela kao što su; *Hasanaginica*, *Turci pod Siskom* i *Karolina Suhodolska*. Njegovo dugogodišnje reproduktivno iskustvo očituje se u skladbama: *Ples za violinu solo*, *Hrvatska suita za gitaru*, *Folklorne Kasacije*, *Sonatina za violinu i gitaru*, *Sonata za violu i glasovir* te *Glasovirski koncert* koji nosi naziv *Stilske vježbe*. Prvi je hrvatski autor koji je pisao djela za gitaru i orkestar. Jedan je od najizvođenijih hrvatskih skladatelja 20.stoljeća.

U Sisku se od 2001. godine, njegovom inicijativom, svake godine održavaju "Dani glazbe Miroslava Miletića" što je jedno od najznačajnijih glazbenih događaja na kojem se promovira suvremena glazba. Miletić je umro 03.01.2018. u Zagrebu

3.2 PLES ZA VIOLINU SOLO

Djelo je nastao 1957. godine na zamolbu Ivana Kviringa, violinista i koncertnog majstora Zagrebačke filharmonije. Prve skice Miletić je napisao u Sofiji na koncertnoj turneji orkestra u kojem je tada svirao. Skladbu je prouzveo Kvirnig iste godine u Hrvatskom glazbenom zavodu. *Ples za violinu solo* je prema ZAMP-ovoj evidenciji najizvođenije djelo hrvatskih skladatelja ikad, a bilo je obavezna skladba na Međunarodnom violinističkom natjecanju Vaclav Huml.

Ova kratka skladba prožeta je folklornim elementima i raznim kombinacijama mješovitih mjera koje se u violinskoj literaturi ne koriste često. Forma je trodijelna te izgledom podsjeća na sonatni stavak koji sadrži ekspoziciju, provedbu, reprizu i codu. Svaki početak novog dijela lako je odrediti jer započinje istim motivom. U djelu se pojavljuju tri glazbena materijala, a ravnotežu među njima stvara smirena i pjevna melodija koja se javlja iznenadano između energičnih i akordima ispunjenih dijelova. Posebno je zanimljiv pizzicato u dva smjera s naglascima na kraju drugog dijela skladbe, koji nam stvara dojam udaraljke. Cijela je skladba zaigrana, avangardna i atraktivna.

Skladba je posvećena češkom skladatelju, Miletićevom profesoru kompozicije u Češkoj, Pavelu Bořkovcu. Talijanski mandolinist Ugo Orlandi preradio je ovu skladbu za mandolinu.

4 JEAN SIBELIUS

4.1 ŽIVOTOPIS

Johann (Jean) Julius Christian Sibelius rođen je 08.12.1865. u Hämeenlinni, nedaleko od finskog glavnog grada Helsinkija. Kada je napunio dvije godine umire mu otac pa je cijela obitelj bila prisiljena preseliti se. Kao petogodišnjak, Sibelius počinje svirati klavir, a svoju prvu skladbu napisao je u dobi od deset godina. Godine 1880. počinje učiti svirati violinu te je nakon nekoliko godina utemeljio klavirski trio zajedno s bratom Christianom, violončelistom, i sestrom Lindom, pijanisticom.

U jesen 1885. godine Sibelius seli u Helsinki zbog studija prava, a istovremeno je studirao i na Muzičkom institutu koji danas nosi njegovo ime. Nakon nekog vremena odustaje od studija prava i posvećuje se samo glazbi. Prvotno je htio postati vrhunskim violinistom, no iz raznih razloga naposljetku se opredjeljuje za skladanje. Jedno od njegovih prvih značajnih djela nastalo je za vrijeme studija, *Gudački kvartet u a-molu*, praižvedeno je 1889. godine. Dvije godine studija Sibelius je proveo izvan Helsinkija i to u Berlinu te u Beču.

Godine 1892. u Helsinkiju je praižveden *Kullevo za soliste, zbor i orkestar* te tada počinje Sibeliusova karijera kao orkestralnog skladatelja i dirigenta. Godinu dana kasnije nastaje orkestralno djelo *En Saga*, a 1895. godine suite *lemminkäinen*. Inspiracija za oba djela bio je nacionalni ep *Kalevala*.

Na prijelazu stoljeća Sibelius započinje međunarodnu karijeru. U tom razdoblju sklada svoje prve dvije simfonije, radi skice za violinski koncert i piše *Ratne pjesme*. Godine 1900. nastaje orkestralna skladba *Finlandia* u kojoj Sibelius predstavlja svoje domoljublje. Iste godine umire mu peta kći odmah nakon rođenja od čega se jako dugo nije mogao oporaviti. Nekoliko godina nakon toga sa svojom obitelji odselio se u Järvenpää gdje je završio pisanje violinskog koncerta. Nakon toga sve više se počinje udaljavati od nacionalnog romantičnog stila, a to možemo uočiti već u njegovoj trećoj simfoniji.

U ljeto 1908. godine operirao je tumor na grlu što je uvelike utjecalo na njegov glazbeni izričaj koji postaje sve više zatvoren. Tonalitet dovodi do krajnjih

granica. U to vrijeme piše *Gudački kvartet u d-molu* ("Voces intimae") i četvrtu simfoniju.

Godine 1914. na putovanju u SAD, Sibelius dobiva počasni doktorat Yale-a. Nakon toga započinju njegovi financijski problemi zbog početka Prvog svjetskog rata, a njih je pokušao riješiti skladanjem za izdavača iz Helsinkija. Većina njegovih djela ipak su izašla tek nakon rata. Kako bi preživio u tom razdoblju sklada većinom minijature za klavir, šestu i sedmu simfoniju te radi skice za osmu simfoniju, pjesmu *Tapiola* i dr.

Na svoj sedamdeseti rođendan, uz titulu nacionalnog junaka, zadnji put se pojavljuje u javnosti. Zadnje godine života (čak malo više od trideset godina) proveo je u Anoli u kući gdje je vodio smiren život, a događanja u svijetu pratio je putem novina i radio veze. Prestao je skladati te je uglavnom radio revizije ranije skladanih djela. Posljednja skladba koju je napisao bila je obrada pjesme "Kom nu hit, död" (Odlazi, smrti). Umro je u devedeset drugoj godini života, 20.11.1957. godine u Anoli, a i u današnje vrijeme smatra se glavnim simbolom Finske glazbe.

4.2 KONCERT ZA VIOLINU U D-MOLU, OP.47

Sibelius je svoj koncert za violinu napisao 1904. godine, a posvetio ga je svom znancu Willyju Burmesteru. Praizvedba je bila 08.02.1904. godine. Unatoč tome što je praizvedbu obećao Burmesteru, Viktor Nováček je prvi odsvirao koncert. Nakon raznih kritika, kako dobrih, tako i loših, Sibelius je odlučio izmijeniti neke dijelove koncerta te je prvi stavak skratio s 542 takta na 499: reducirana je bila druga kadenca i instrumentacija, kako solist ne bi bio nadglasan. U drugom je stavku izbačen samo jedan kraći virtuoзни dio prije kraja, a u trećem stavku je promijenjena oznaka tempa sa *Allegro ma non tanto* na *Allegro* te neki virtuoзни dijelovi. Burmester se uvrijedio i nikad nije izveo koncert. Konačna verzija praizvedena je uz pratnju Berlinske filharmonije pod vodstvom Richarda Straussa, a solist je bio Karl Halíř. Koncert se sastoji od tri stavka; *Allegro moderato*, *Adagio di molto* i *Allegro*.

Prvi stavak započinje umjerenim tempom u pianissimu (sa sordinom), nakon čega solist iznosi temu. Tema se sastoji od karakterističnog motiva koji u sebi sadrži progresiju VI.-V.-I. i jasno formira tonski centar. Taj motiv ujedno je i osnovna ideja stavka te se iz njega razvijaju ostali motivi. Cijela ekspozicija ispunjena je vrlo zanimljivim ritmovima. Pasaže i akordi stvaraju nam dojam virtuoznosti, no opći je ugođaj smiren i tečan. Prije druge teme solist iznosi prvu kratku kadencu koju karakterizira promjena naglaska s prve od četiri šesnaestinke na treću, a završava rastavljenim oktavama. Nakon dužeg orkestralnog dijela, u solističkoj se dionici javlja druga, vrlo pjevna tema. U sredini stavka, prije velike kadence, orkestar izvodi provedbu. U kadenci se uglavnom razrađuje motiv prve teme. U ovoj kadenci solist ima priliku pokazati svoju virtuoznost jer kadenca sadrži mnoge rastvorbe, brze pasaže, rastavljene oktave te akorde sa zaostajalicama u gornjem glasu. Nakon kadence dolazi repriza koja je tonalno malo drugačija, ali motivski gotovo jednaka kao ekspozicija te proširena odom.

Drugi je stavak u sporom tempu. Napisan je u ABA formi, a za razliku od prvog, započinje ispreplitanjem dionica drvenih puhaća nakon čega, u 6. taktu, nastupa solist iznoseći temu. Tema je vrlo pjevna, zanimljiva, ritmički raznolika te ostavlja dojam beskonačne melodije. Tonalitet se jasno može odrediti tek u 5. taktu. Nakon A dijela koji završava u 25. taktu, dolazi B dio koji je tonalitetno nestabilan. Nakon

predivnih orkestarskih 7 taktova nastupa solist koji u dvohvatima svira vertikalnu poliritmiju koja se općenito rijetko koristi u violinističkoj literaturi. U daljnjem tekstu, violinist nastavlja razvijati sadržaj u triolama, a orkestar iznosi glavnu temu stavka te time opet započinje A dio. Solistička dionica napisana je kao kontrapunkt te je ispunjena sekvencama, rastavljenim oktavama i dr. Zadnjih osam taktova dolaze kao zaključak stavka, a zapravo su vanjsko proširenje glavne teme. Stavak završava u pianissimu što nam daje svojevrsan kontrast prvom stavku u kojem je završetak trijumfalan.

Treći je stavak sonatnog oblika, a osnovni mu je tonalitet D-dur. Stavak započinje kratkim i jednostavnim uvodom u kojem duboki gudači ponavljaju istu ritamsku figuru na tonu d (osminka i dvije šesnaestinke), a istovremeno timpani sviraju obrnutu figuru (dvije šesnaestinke i osminka). Tempo je brz, a karakter zaigran i jednostavan. U violinskoj dionici, u petom taktu započinje prva tema koju karakterizira četvrtinka uz dodatak punktiranog ritma od još pola dobe. Sibelius pedalnim tonom, uzlaznom sekvencom, postupnim povećavanjem broja glasova u orkestralnoj pratnji te ponavljanjem teme za oktavu više povećava napetost kroz cijelu temu. Nakon prve teme nastupa most koji sadrži uzlazne pasaže, rastavljene akorde, uzlazne terce te postupno penjanje u kvintolama. Drugu temu s uvodom najprije iznosi orkestar, a zatim se javlja u solističkoj dionici. Najistaknutiji element druge teme je ritam te melodija ostaje u drugom planu. U solo dionici proširen je uvod, a nakon njega slijedi ponovljena druga tema u trohvatima i dvohvatima što je čini kompleksnom za izvođenje. Dio koji sadrži latentno dvoglasje i rastavljene akorde, zaključak je druge teme, a završava ponavljanjem iste kratke fraze u različitim oktavama postupno se spuštajući iz oktave u oktavu. Provedba je kratka i tonalitetno nestabilna, u njoj nalazimo novi sadržaj temeljen na triolskom ritmu. Repriza je u početku vrlo slična ekspoziciji, no most joj je proširen i odvodi nas u d-mol. Solist za vrijeme druge teme, koju iznosi orkestar, svira kontrapunkt s trilerima i umjetnim flaggiolettima. Zaključak druge teme promijenjen je i više nije modulativan te tema završava u d-molu. Gotovo cijela coda odvija se na pedalnom tonu d, dok je istovremeno u solističkoj dionici novi motiv koji kromatski kruži oko tona d. Zadnji dio sadrži uzlaznu D-dur ljestvicu te silaznu frigijsku na tonu d. Stavak završava rastavljenim akordima koji vode do završnog tona d₄ u fortissimo dinamici.

Upravo ovaj Sibeliusov violinski koncert jedan je od najpopularnijih violinskih koncerata svih vremena, a svakako ga je napisao vrhunski violinist jer od solista zahtjeva visok stupanj muzikalnosti i virtuoznosti.

5 JOHANN SEBASTIAN BACH

5.1 ŽIVOTOPIS

Johann Sebastian Bach rođen je 21.03.1685. godine u njemačkom gradu Eisenachu. Njegov otac Johann Ambrosius Bach bio je glazbenik te ga je odmalena podučavao sviranju violine, a stric Johann Christoph učio ga je orgulje i čembalo.

Nakon majčine smrti Johann Sebastian preselio se bratu u Ohrdruf. On ga je učio svirati klavir i orgulje te ga je uveo u tehniku skladanja. Kad ga brat više nije mogao uzdržavati, Johann Sebastian 1700. godine seli u Lüneburg u školu samostana Sv. Mihajla. Tamo se поближе upoznao s instrumentalnom i vokalnom glazbom njemačkih i talijanskih majstora te s vokalnom polifonijom 15. i 16. stoljeća. Godine 1703. stupio je u službu weimarskog vojvode Johanna Ernsta kao orguljaš i violinist, a zatim je dobio mjesto orguljaša i kantora u Arnstadtu gdje je napisao svoje prve kantate. U istom mjestu upoznao je svoju prvu suprugu, Mariju Barbaru, s kojom se oženio 1707. godine. Iste godine je, zbog sukoba s nadređenima, napustio Arnstadt i preselio u Muhlhausen gdje je također dobio namještenje kao orguljaš.

Od 1708. do 1717. boravio je u Weimaru gdje je kao "Konzertmeister" imao zadatak svakog mjeseca skladati nove skladbe za dvorsku kapelu. Boraveći u Weimaru Bach je napredovao te se upoznao s djelima raznih autora, a i sam je skladao brojna djela kao što su; kantate, djela za orgulje i orkestralna djela.

Bach napušta Weimar nakon što ga vojvoda nije htio imenovati dvorskim dirigentom te odlazi u Cothen. Tamo je imao blizak odnos s cothenskim knezom te i veću slobodu što se tiče skladanja. Na cothenskom dvoru napisao je Muku po Ivanu i nekoliko svjetovnih kantati. Skladao je većinom instrumentalna djela među kojima je i velik broj njegovih najznačajnijih djela za klavir: Dvoglasne i Troglasne invencije, Kromatska fantazija i fuga, Engleske i Francuske suite te prvi svezak zbirke *Wohltemperiertes Klavier*. Tamo su nastala i brojna komorna i orkestralna djela: Brandenburški koncerti, orkestralne uvertire, dvije trionsone i dr. te suite za solo violinu, suite za violončelo solo, koncerti za violinu, sonate za flautu i klavir i brojna druga djela.

Godine 1720. umire Marija Barbara, što je ostavilo dubok trag u Bachovom životu. Godinu dana nakon njezine smrti Bach je oženio sopranisticu Annu Magdalenu Wilcke s kojom se, 1723. godine, preselio u Leipzig smatrajući da će imati veće prihode, ali niži društveni položaj. Ondje je vršio dužnost dirigenta, zborovođe i orguljaša u crkvi sv. Tome. Imao je mnoštvo obaveza vezanih za crkvenu glazbu u crkvi sv. Tome, ali je na raspolaganju imao i ansambl sastavljen od amatera i gradskih glazbenika skromnih sposobnosti. Za vrijeme života u Leipzigu Bach je skladao brojna velika djela kao što su: *Muka po Mateju*, *Muka po Marku*, *Magnificat Misa u h-molu*, *Goldberg varijacije*, *Kunst der Fuge*, *Das musikalische Opfer* te mnoga druga djela.

Bach se razbolio početkom 1749. godine, a do kraja iste godine izgubio je vid u potpunosti. Umro je 28.07.1750. godine nakon moždanog udara. Za života je imao sveukupno dvadesetero djece: sedmero iz prvog braka, a trinaestero iz drugog. Većina Bachove djece naslijedila su talent za glazbu, a najpoznatiji od njih su Carl Philipp Emanuel, Wilhelm Friemann i Johann Christian. Bachov opus bez sumnje je ostavio značajan utjecaj na glazbeno stvaralaštvo mnogih generacija skladatelja.

5.2 CIACCIONA IZ 2. PARTITE ZA SOLO VIOLINU BWV 1004

Ciklus koji sadrži šest djela, *Sonate i Partite za solo violinu BWV 1001-1006*, izdan je 1720. godine, ali se smatra da je nastao 1718. godine. Ciklus sadrži tri četverostavačne sonate koje su napisane u stilu talijanske Sonate da chiesa i tri višestavačne partite koje su napisane u formi suite koje po običaju sadrže plesne stavke. Sva su djela vrlo ozbiljna i sjetna osim veselih i plesnih stavaka Partite u E-duru. Bach je često koristio melodije koralna kao cantus firmus u partitama i sonatama, koji je dakako bio obrađen te puno slobodniji.

Od početka do kraja Ciaccone, u dubljem i srednjem glasu možemo prepoznati koral "Christ lag in Todesbanden" (Krist je ležao u okovima smrti), a mjestimice možemo čuti i korale "Jesu, meine Freude" (Isuse, moja radosti), "Auf meinen lieben Gott" (Mom dragom bogu) i "Vom Himmel hock" (S nebeskih visina) i dr. Razlog zbog kojega u Ciacconi dominira koral "Christ lag in Todesbanden" smrt je Bachove žene Marije Barbare u čiju je čast napisao Ciacconu kao "zvučni epitaf" ili nadgrobnu ploču. Smatra se da je nakon njene smrti Bach spojio 3 crkvene sonate sa 3 partite te tako napravio konačan zapis ciklusa za violinu solo.

Ciaccona je napisana u tri dijela kroz koje se Bach igra s varijacijama melodije koralna. U prva četiri takta prepoznavamo Uskrsnu pjesmu "Krist je ležao u okovima smrti" unutar kojih su 37 tonova koji sadrže skriveni cantus firmus, a svojim brojem predstavljaju i Kristov monogram XP¹. Numerička vrijednost slova iznosi 37 (X=22, P=15) te zajedno sa brojem tonova pokazuje svoj sklad i analogiju. Iduća četiri takta, čiji je početak identičan s prvim taktom, završava usklikom Aleluja koji je ujedno i zadnji redak koralna "Krist je ležao u okovima smrti".²

Drugu strofu iste pjesme koja glasi *Nitko nije mogao nadvladati smrt* obilježavaju oštro punktirani ritmovi prvih varijacija koji vjerojatno predstavljaju prisutnost smrti.

¹ Monogram XP (chrismon) sastavljen je od dva grčka slova chi i rho. X i P tvore dva početna slova grčke riječi XPYSTOS

² Usp. THÖNE H., *Tajni jezik – skriven pjev u Sei solo a violino*, u Theoria, godina VIII, broj 8., HDGT, Zagreb, 2006., str. 26-27.

U taktovima 32. do 36. Bach gradi kromatski niz D-CIS-C-H-B-A u kojem prepoznajemo afekt tuge³

32

D CIS C H B A

DEN TOD, DEN TOD,

Zanimljivo je da se od 68. takta prikazuju stihovi *Kamo da pobjegnem* i *Ti zapovijedi svoje putove* koji prikazuju žurne pokrete bježanja prikazane nizovima tridesetdruginki. Do velike i jasne promjene afekta dolazi od arpeggio dijela u 88. taktu koji simbolizira “afekt veselja” što nam potvrđuje i cantus firmus koji je posuđen iz korala “Isuse, moja radosti”. U tom arpeggio dijelu koji traje 32 takta (od 89. do 121. takta) možemo pronaći nekoliko citata iz različitih korala, česta je kromatika u svim dionicama, a najviše u basovoj i sopranskoj dionici. Rastavljeni akordi dobivaju svoje rješenje u 112. taktu. Osam taktova koji označavaju kraj prvog dijela Ciaccone parafraziraju prvih osam taktova, ali s promijenjenim nizom akorda u kojima oba vanjska glasa sadrže kromatske linije koje nam dočaravaju “afekt tuge”.

Drugi, srednji dio Ciaccone napisan je u D-duru, a okružuju ga dijelovi u d-molu. Prva četiri takta durskog dijela donose brojevnu simboliku: SANCTUS- SANCTUS – SANCTUS, koja proizlazi iz zbroja 23 note.⁴

³ Uzlazni ili silazni kromatski nizovi od 6 tonova su u ono su vrijeme simbolizirali *affectus tristitiae* tj. afekt tuge)

⁴ Usp. STROTH I., *Bach ciaccona for solo violin: hidden chorales and messages*, Ball state university Muncie, Indiana, 2011., str. 32.-33.)

133

1 3 4 6 8 9 10 12 14 15 16 18 19 21 22
2 5 7 11 13 17 20 23

SANCTUS 92 SANCTUS 92 SANCTUS 92

U tom drugom dijelu pronalazimo citate korala “Sa nebesa je došao”; božićnog korala koji se kasnije pojavljuje i u zadnjem dijelu Ciaccone koji je u molu. Kasnije se mogu čuti citati korala “Kako da te spoznam Gospodine” i “Isuse, sada ću razmišljati o Tvojim mucima. U središnjim varijacijama drugog dijela, u svijetlim durskim trozvucima, violina oponaša fanfare praćene efektom udaraljki što nas upućuje na “kraljevstvo nebesko”, na Njega koji će doći i čije će kraljevstvo i posljednji sud najaviti fanfare. Nakon tog velikog dijela dolazi osam taktova smirenja te tri puta po osam taktova koji nam donose troglasnu i četveroglasnu harmonijsku progresiju sa zadržanim ritmom iz prva četiri takta Ciaccone. Posljednjih osam taktova srednjeg dijela završavaju citirajući dva korala; “Da, ja mogu biti sretan!” i “Najvišem budi slava, čast i hvala!”

Treći dio Ciaccone dolazi nam nakon završetka drugog dijela arpeggiom četverozvuka. U njemu se ponavljaju koralski citati iz prvog dijela, a na kraju se opet pojavljuje uskrasna pjesma “Krist je ležao u okovima smrti” te dvostrukim uzvikom *Aleluja* zaključuje treći dio Ciaccone.

6 CESAR FRANCK

6.1 ŽIVOTOPIS

Cesar Franck rođen je 10.12.1822. u Belgiji. Cijeli život proveo je u Francuskoj pa je tako poznat kao francuski skladatelj, pedagog i orguljaš. Jedna je od vodećih figura francuske glazbe u drugoj polovici 19. stoljeća.

Franckov otac vrlo je rano primijetio njegov izuzetan talent te je, zbog žudnje za slavom i materijalnim dobrima, namijenio mladom Francku i njegovom bratu svjetsku karijeru kako bi se sam obogatio. Franck počinje skladati u dobi od jedanaest godina. Godine 1835. obitelj se seli u Pariz gdje Franck nije uspio upisati studij na konzervatoriju jer je bio stranac. Velik utjecaj na Francka imao je Antonin Reicha, češki skladatelj i teoretičar, jedan od rijetkih koji je do tada u Parizu skladao komornu glazbu. Nakon godinu dana, Reicha umire. Franckov otac napokon stječe francusko državljanstvo te Franck ostvaruje pravo na upis na konzervatorij. Zbog očevih ambicija, Franck se vraća u Belgiju kako bi nastupio pred kraljem i Franzom Lisztom, koji je već imao vrlo pozitivno mišljenje o njegovim skladbama. Usprkos očevoj želji da postigne svjetsku slavu kao izvođač, Franck se odlučuje za skladanje drugačije glazbe za probranu publiku.

Napokon samostalan, bio je prepušten realnosti za njega prilično trnovitog života kroz kojeg je išao vrlo hrabro i gotovo nezaustavljivo. Osim malog kruga ljudi koji su ga poštovali, njegovo skladanje i podučavanje dugo nije bilo priznato. Godine 1872. pozvan je da bude profesor na pariškom konzervatoriju, ali ne kompozicije, što je bila njegova želja, nego orgulja, ipak je prihvatio posao. Ubrzo Franck ulazi u fazu života koja je obilježena velikim osjećajem stvaralačke moći. U istom razdoblju Franck je bio zadovoljan i zbog brzog napretka svojih učenika koji su postali izvrsni orguljaši. Kada je 1890. povodom uspješne izvedbe svoga gudačkog kvarteta uskliknuo: "Publika me konačno počinje razumijevati!"- nije ni slutio da je za nj razumijevanje došlo prekasno. Iste godine zatekla ga je smrt.⁵

⁵ Usp. Andreis, Josip, *Povijest glazbe*, Knjiga br.3, Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1976., str. 105

U njegovom stvaralaštvu ne prepoznamo impresionističke težnje kao što su kolorizam, harmonija koja je sama sebi svrha te oslabljivanje forme i prepuštanje nečemu pomalo neiskazanom. On je težio polifoniji, kontrapunktu i jasnoći forme u koju je postupno unosio nove elemente. Osebujnost Franckova karaktera očitovala se u njegovim djelima bogatim lirskim i dramskim elementima. Melodija je u njima vrlo široka i poetična te katkada podsjeća na Wagnerove skladbe, ali je jedinstvena. Izrazito bogate harmonije proširene njegovim novim idejama često su izazivale kritike iz konzervativnih krugova. Opus mu je bio zaista raznolik. Skladao je glazbu za kazalište, vokalno-instrumentalne ansamble (oratorij), orkestar, glasovir, komorne sastave te orgulje. Neka od najpoznatijih djela su: *Simfonija u d-molu*, *Gudački kvartet u D-duru*, *Klavirski kvintet u f-molu*, *oratorij Blaženstva*, *Tri korala za orgulje* i *Sonata za violinu i klavir u A-duru*.

6.2 SONATA ZA VIOLINU I KLAVIR U A-DURU, FWV 8

Franckova Sonata za violinu i klavir u A-duru je nastala 1886. godine kada je Franck imao 63 godine, a skladao ju je kao svadbeni poklon poznatom violinistu Eugene Ysayeu. Ysaye je upravo tu sonatu nastavio izvoditi idućih 40 godina surađujući s mnogim pijanistima. Sonata sadrži četiri vrlo osebujna stavka. Svaki stavak donosi nam poseban ugođaj i duševno raspoloženje.

Prvi stavak vrlo je pjevan i tečan te se u njemu događa dijalog između violine i klavira. Franck je isprva htio da taj stavak bude spor i zamišljen, no Ysaye je imao drugačiju ideju te je Franck promijenio oznaku tempa po njegovoj zamisli u Allegretto ben moderato. Stavak sadrži dvije teme. Jednu iznosi gotovo isključivo violina, a drugu klavir. Motive iz tih tema možemo čuti i u ostalim stavcima.

Drugi stavak je u d-molu i donosi nam dramatični sonatni Allegro koji se do tada najčešće nalazio na mjestu prvog stavka. Stavak karakteriziraju pomaci u šesnaestinkama koji nam stvaraju osjećaj nemira, neizvjesnosti i uzbuđenosti, a nalaze se u prvoj temi koju prvo iznosi klavir, a zatim oba instrumenta. Osjećaj napetosti povremeno umanjuje druga tema i dijelovi s oznakom *poco più lento*. Provedba je vrlo temperamentna i izražajna nakon koje dolazi repriza i coda. Drugi stavak na svom kraju ima oznaku *presto* te završava vrlo trijumfalno.

Treći stavak slobodno je koncipiran što nam je jasno naznačeno i u naslovu Recitativo-Fantasia. Započinje klavirskim uvodom koji je motivski vrlo sličan početku prvog stavka, a kromatskom građom podsjeća na Wagnerov jezik u operi *Tristan i Izolda*. Velik dio trećeg stavka referira se na prethodne stavke pa tako možemo primijetiti i energiju drugog stavka u srednjem dijelu te rastavljene *dolcissimo* akorde iz prvog stavka pred kraj stavka. Violinska dionica osvježena je i novim dramatičnim tematskim materijalom koji će se pojaviti i u posljednjem stavku sonate.

Četvrti stavak sonate, ujedno i posljednji, karakterizira optimistična i pjevna tema koja je zapisana kao kanon u kojem violinska dionica započinje takt nakon klavirske. Ovaj stavak svečanog je karaktera te predstavlja protutežu drugom,

napetom i olujnom, stavku. Krajem stavka javlja se dramatična tema iz trećeg stavka koja nas opet vodi u početnu temu s codom na kraju.

Ova sonata jedno je od najpopularnijih i najvrjednijih djela iz Franckova opusa, ali i jedna od sonata koja se vrlo često može pronaći na repertoaru brojnih vrhunskih izvođača.

7 FRANJO KREŽMA

7.1 ŽIVOTOPIS

Franjo Krežma rođen je u Osijeku 04.09.1862. godine. Čuveni je hrvatski violinski virtuoz i svjetski priznati skladatelj.

Godine 1866. s obitelji seli u Zagreb gdje je započeo s učenjem sviranja violine 1868. godine kod G. Eisenhutha. Prvi nastup imao je u Sisku 1870. godine te godinu nakon toga u Zagrebu gdje je izazvao veliko oduševljenje publike. Na koncertu u Zagrebu primijetio ga je tajnik bečkog Konzervatorija L.A. Zellner, na čiju je preporuku te godine nastavio studij u Beču. Krežma je u Beču, uz sviranje violine, učio kontrapunkt, harmoniju i kompoziciju. Nakon završnog ispita 1875. godine nagrađen je solističkim nastupom uz orkestar i medaljom nakon čega započinje njegova koncertna karijera. U idućih šest godina održao je više od 200 koncerata u Hrvatskoj te isto toliko i u Austriji, Francuskoj, Mađarskoj, Češkoj, Italiji često nastupajući i dan za danom. U Hrvatskoj mu je mecenom postao J.J. Strossmayer, a promicateljem I. Zajc, u Veneciji je proglašen "čudom iz Hrvatske", u Genovi ga je G. Verdi ocijenio pravim nasljednikom N. Paganinija, u Rimu mu F. Liszt proricao svjetsku slavu, a na privatnom ga koncertu pratio na glasoviru, u Parizu mu pak priznanje odao H. Vieuxtemps.⁶ Od godine 1879. prihvaća mjesto koncertnog majstora velikog orkestra u Berlinu, današnja Berlinska filharmonija te je preselio u Berlin gdje je ostao do kraja života. U tom razdoblju koncertirao je solistički i orkestralno. Na turneji po Njemačkoj obolio je te odmah zatim, u Frankfurtu 15.06.1881. godine, umro od upale mozga. Sahranjen je u Frankfurtu, a njegovi posmrtni ostatci preneseni su na zagrebački Mirogoj 1884. godine.

Požar u roditeljskoj kući uništio je mnoge Krežmine rukopise i violinu. Sačuvana je jedna simfonija, male skladbe za violinu, zbarske skladbe, solo-pjesme, tri uvertire, koračnice, gudački kvartet i plesovi. Svojim malim skladbama za violinu Krežma je u hrvatsku glazbu uveo violinistički romantički stil koji je obilježen lirskim izrazom i

⁶ Usp. Macan, Trpimir ur., *Hrvatski biografski leksikon*, Knjiga br.8 Kr-Li, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 2013.

virtuoznošću. Njemu u čast, u Osijeku se održava Memorijal Franje Krežme (do sada ih se održalo 26).

7.2 SCHERZINO ZA VIOLINU I KLAVIR

Krežmin Scherzino kratka je virtuozna skladba za violinu i klavir. Izvedenica je riječi scherzo, što na talijanskom znači šala. Trodijelnog je oblika te sadrži neočekivane ritamske i dinamičke efekte čime do izražaja dolazi šaljivi karakter skladbe. Violinska dionica sadrži puno različitih tehnika sviranja kao što su; pizzicato, ricochet, staccato, umjetni flageoleti, dvohvati i akordi. Sve tehnike čine ovo kratko i naizgled jednostavno djelo zahtjevnim i zanimljivim. Upravo kombinacija tehnika koju možemo vidjeti u prvom taktu ovog djela (pizzicato akord te ricochet dvohvati) gotovo nikada do tada nije bila korištena u literaturi za violinu. Prvi i zadnji dio skoro su jednaki, a u srednji dio, premda je lirski i pjevan, Krežma ubacuje razigrane dijelove sa staccatom i velikim skokovima u kombinaciji s trilerima, kako se ne bi izgubio šaljiv karakter. Kontrast između dijelova dodatno nam pojačava i promjena tonaliteta iz g-mola (u prvom dijelu) u G-dur u srednjem dijelu te konačni povratak u g-mol u zadnjem dijelu skladbe.

8 ZAKLJUČAK

Tijekom pisanja ovoga rada proširila sam svoje vidike i spoznala razne korisne informacije koje su se ugradile u moju interpretaciju svakog pojedinog djela koje ću izvoditi na diplomskom koncertu. Također sam, analizom svakog djela te kratkim životopisima skladatelja nastojala čitateljima približiti okolnosti u kojima su djela nastala, osnovne karakteristike tih djela te životne okolnosti skladatelja koji su ta djela napisali.

LITERATURA

1. ANDREIS, JOSIP, *Povijest glazbe*, Zagreb: Sveučilišna naklada Liber, 1976.
2. DALHAUS, CARL, *Glazba 19. stoljeća*, Zagreb: Hrvatsko muzikološko društvo, 2007.
3. DAHLSTROM, FABIAN I HEPOSKI, JAMES, *Jean Sibelius*, Grove Music Online, 2001.
<https://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-0000043725?rskey=HaDMi7>
4. EISEN, CLIFF I SADIE, STANLEY, *Wolfgang Amadeus Mozart*, Grove Music Online, 2001.
<https://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-6002278233?rskey=pBfYJ1>
5. KOVAČEVIĆ, KREŠIMIR ur., *Leksikon jugoslavenske muzike*, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod "Miroslav Krleža", 1984.
6. KOVAČEVIĆ, KREŠIMIR ur., *Muzička enciklopedija*, Knjiga br.1 A-Goz, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 1971.
7. MACAN, TRPIMIR ur., *Hrvatski biografski leksikon*, Knjiga br.8 Kr-Li, Zagreb: Jugoslavenski leksikografski zavod, 2013.
8. STROTH, IRENE, *Bach ciaccona for solo violin: hidden chorales and messages*, Indiana: Ball state university Muncie, 2011.
9. THÖNE, HELGA., *Tajni jezik – skriven pjev u Sei solo a violino*, u časopisu *Theoria*, godina VIII, broj 8., Zagreb: HDGT, 2006
10. TREVITT, JOHN, *Cesar Franck*, Grove Music Online, ur. Joel-Marie Fauquet, 2001.
<https://www.oxfordmusiconline.com/grovemusic/view/10.1093/gmo/9781561592630.001.0001/omo-9781561592630-e-0000010121?rskey=i3owMD>
11. ŽMEGAČ, V., *Majstori europske glazbe*, Zagreb: Matica Hrvatska, 2009.
12. ŽUBRINIĆ, MAJA, *Stilska analiza violinskog koncerta u d-molu J. Sibeliusa*, Zagreb: Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu, 2007.